

Szczegółowe wymagania edukacyjne z przedmiotu Historia i Teraźniejszość (klasy 2)

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny

Temat	Wymagania konieczne – ocena dopuszczająca . Uczeń:	Wymagania podstawowe – ocena dostateczna . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające – ocena dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające – ocena bardzo dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wyczerpujące – ocena celująca . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
II. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1980–1991					
14. Pierestrojka w ZSRS i jej konsekwencje w krajach bloku wschodniego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia reformy wewnętrzne przeprowadzone w ZSRS przez Michaiła Gorbaczowa; przedstawia relacje między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi za rządów Michaiła Gorbaczowa; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>pierestrojka</i>, <i>głasność</i>; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Michaił Gorbaczow, Ronald Reagan, George Bush 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polegały reformy wewnętrzne wprowadzane przez Michaiła Gorbaczowa; przedstawia konsekwencje katastrofy elektrowni atomowej w Czarnobylu; zna i wyjaśnia pojęcie <i>uwłaszczenie nomenklatury</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia wpływ reform w ZSRS na sytuację w krajach bloku wschodniego; charakteryzuje politykę zagraniczną Michaiła Gorbaczowa; wyjaśnia przyczyny zmian relacji między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi za rządów Michaiła Gorbaczowa; 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia efekty reform wewnętrznych wprowadzonych przez Michaiła Gorbaczowa; wyjaśnia wpływ rządów Michaiła Gorbaczowa na pozycję ZSRS w świecie 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia, czy Michaił Gorbaczow zrealizował cele swojej polityki i uzasadnia swoje stanowisko; ocenia relacje między państwami bloku wschodniego a ZSRS za rządów Michaiła Gorbaczowa i porównuje je z relacjami za rządów Leonida Breżniewa
15. Przełomowy rok 1989	<ul style="list-style-type: none"> wymienia problemy gospodarcze Polski w II poł. lat 80. XX w.; 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia problemy gospodarcze Polski w II poł. lat 80. XX w.; 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje próby przezwyciężenia trudności gospodarczych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia reakcje społeczeństwa na postanowienia Okrągłego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego określenie <i>gruba kreska</i> jest różnie rozumiane;

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe postanowienia Okrągłego Stołu; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Okrągły Stół, pluralizm, wybory kontraktowe</i>; wie, kim były /są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Lech Wałęsa, gen. Wojciech Jaruzelski 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia działania podejmowane przez władze, aby przezwyciężyć trudności gospodarcze; wymienia postanowienia Okrągłego Stołu; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, Komitet Obywatelski</i>; wie, kim był Alfred Miodowicz 	<p>podejmowane przez władze;</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia genezę Okrągłego Stołu; przedstawia realizację postanowień Okrągłego Stołu; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>gruba kreska, desygnacja, Obywatelski Klub Parlamentarny</i> wie, kim był Tadeusz Mazowiecki 	<p>Stołu;</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia zakres zmian ustrojowych przeprowadzonych na mocy postanowień Okrągłego Stołu; wyjaśnia, co spowodowało, że obóz solidarnościowy zdecydował się na utworzenie rządu 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego niektóre organizacje opozycyjne krytycznie odnosiły się do ustaleń Okrągłego Stołu i ich realizacji; zbiera informacje na temat wyborów 4 czerwca w jego regionie
<p>16. Jesień Narodów w Europie Środkowo-Wschodniej i rozpad ZSRS</p>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia etapy przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; wymienia etapy procesu jednoczenia Niemiec; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta 77, aksamitna rewolucja, Trójkątny Stół, Okrągły Stół</i>; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Václav Havel, Erich Honecker, Helmut Kohl 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia proces przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; wymienia przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii; wymienia etapy procesu rozpadu ZSRS i Jugosławii; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>pucz, czystki etniczne</i>; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Borys Jelcyń, Giennadij Janajew 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny wzrostu pozycji opozycji w krajach bloku wschodniego; przedstawia proces obalenia Nicolae Ceaușescu w Rumunii; wyjaśnia trudności związane z procesem jednoczenia Niemiec; przedstawia proces rozpadu ZSRS i Jugosławii; zna i wyjaśnia pojęcie <i>Wspólnota Niepodległych Państw</i> wie, kim był Nicolae Ceaușescu 	<ul style="list-style-type: none"> omawia genezę powstania Wspólnoty Niepodległych Państw; porównuje procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego, wskazując podobieństwa i różnice między procesami zachodzącymi w poszczególnych państwach; wyjaśnia, dlaczego procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego zostały określone jako Jesień Narodów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego upadek muru berlińskiego stał się symbolem upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej; ocenia, które czynniki odegrały największą rolę w procesie rozpadu ZSRS i Jugosławii oraz jak to wpłynęło na przebieg tych procesów
<p>17. Transformacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia problemy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, które problemy 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje proces 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje proces 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia realizację

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

<p>gospodarczo-ustrojowa 1989–1990</p>	<p>gospodarcze Polski na początku lat 90. XX w.;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia założenia planu Balcerowicza; • przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w 1990 r. • zna i wyjaśnia pojęcie <i>plan Balcerowicza</i>; • wie, kim jest Leszek Balcerowicz 	<p>wynikały z polityki gospodarczej władz komunistycznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia społeczne skutki realizacji planu Balcerowicza; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>transformacja, bezrobocie strukturalne, hiperinflacja, kuroniówka</i> • wie, kim był Jacek Kuroń 	<p>prywatyzacji i reprivatyzacji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia problemy i konsekwencje procesu prywatyzacji i reprivatyzacji; • przedstawia przyczyny i przebieg wyborów prezydenckich w 1990 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prywatyzacja, reprivatyzacja</i>; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jarosław Kaczyński, Stanisław Tymiński 	<p>dekomunizacji, odwołując się do przykładów ze swojego regionu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konsekwencje polityczne wyborów prezydenckich w 1990 r.; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>dekomunizacja</i> 	<p>planu Balcerowicza i jego skutki w swoim regionie</p>
<p>18. Ku społeczeństwu obywatelskiemu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna definicję społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia formy aktywności społecznej; • wymienia sektory działania organizacji w społeczeństwie obywatelskim; • zna pojęcia: <i>społeczeństwo obywatelskie, referendum, organizacje pozarządowe</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki, które wpływają na rozwój społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia przykładowe organizacje pozarządowe i przedstawia ich działania; • wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego największe znaczenie mają organizacje pozarządowe; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo obywatelskie, organizacje</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego ważne są kapitał społeczny i zaufanie społeczne; • wyjaśnia różnice między stowarzyszeniem a fundacją; • charakteryzuje organizacje pożytku publicznego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kapitał społeczny, zaufanie społeczne, obywatelskie nieposłuszeństwo, wolontariat</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje różne typy organizacji pozarządowych; • omawia działalność organizacji pozarządowych i ich rolę w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego na przykładach ze swojego regionu; • ocenia rolę wolontariatu w kształtowaniu się społeczeństwa obywatelskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem obywatelskim i uzasadnia swoje stanowisko; • daje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa, biorąc pod uwagę klasyczną jego definicję

		<i>pozarządowe, stowarzyszenie, fundacja, organizacje pożytku publicznego</i>			
19. Sprawiedliwość jako moralny fundament ładu społecznego	<ul style="list-style-type: none"> zna definicje demokratycznego państwa prawa i sprawiedliwości społecznej; wymienia różne możliwości rozumienia terminu <i>sprawiedliwość</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różne typy sprawiedliwości; wyjaśnia pojęcia: <i>demokratyczne państwo prawa, sprawiedliwość społeczna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różnice pomiędzy różnymi typami sprawiedliwości; wyjaśnia różnice pomiędzy sprawiedliwością rozdzielczą a sprawiedliwością wyrównawczą; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sprawiedliwość rozdzielcza, sprawiedliwość wyrównawcza</i> 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rolę sprawiedliwości społecznej w funkcjonowaniu państwa i społeczeństwa; uzasadnia, że państwo polskie jest demokratycznym państwem prawa 	<ul style="list-style-type: none"> daje przykłady z działań władz państwowych i samorządowych stosowania sprawiedliwości rozdzielczej i sprawiedliwości wyrównawczej
III. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1991–2001					
20. Nowy ład światowy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia działania Stanów Zjednoczonych zmierzające do utrzymania ładu na świecie w końcu XX w.; przedstawia proces globalizacji w gospodarce; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Pustynna Burza, globalizacja</i>; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: George Bush, Saddam Husajn 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia koncepcje świata w końcu XX w. i ich autorów; wyjaśnia, na czym polega proces globalizacji; charakteryzuje politykę Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>koniec historii, zderzenie cywilizacji, globalna wioska</i>; wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice pomiędzy koncepcjami świata w końcu XX w.; charakteryzuje proces globalizacji w różnych dziedzinach życia 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia, czy można określić Stany Zjednoczone jako żandarma ładu na świecie w końcu XX w.; wyjaśnia, w jaki sposób ZSRS usiłował utrzymać wpływy na świecie; wie, kim był Michaił Gorbaczow 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia, która z koncepcji świata w końcu XX w. okazała się najbliższa rzeczywistości i uzasadnia swoje stanowisko

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		rolę: Francis Fukuyama, Samuel Huntington, Zbigniew Brzeziński			
21. Blaski i cienie zmian na świecie na przełomie tysiącleci	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze konflikty zbrojne na przełomie XX i XXI w.; wymienia różnice pomiędzy globalną Północą a globalnym Południem 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; przedstawia proces upadku apartheidu w RPA; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>apartheid, bantustany</i>; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Nelson Mandela, Frederik de Klerk 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; wyjaśnia przyczyny podziału świata na globalną Północ i globalne Południe; wyjaśnia przyczyny konfliktu w Rwandzie; zna i wyjaśnia pojęcie <i>konflikt Północ–Południe</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny konfliktów religijnych na świecie na przełomie XX i XXI w.; charakteryzuje sytuację w Afryce na przełomie XX i XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia i ocenia rolę wojsk ONZ w czasie konfliktu w Rwandzie
22. Integracja europejska	<ul style="list-style-type: none"> wymienia dokumenty tworzące Unię Europejską i ich najważniejsze postanowienia; wymienia organy Unii Europejskiej; wymienia państwa strefy euro; pokazuje na mapie proces rozszerzania się Unii Europejskiej; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Jednolity Akt Europejski, traktat z Maastricht, Unia Europejska, traktat nicejski, traktat lizboński, strefa euro</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia kryteria przyjmowania nowych państw do Unii Europejskiej; wymienia płaszczyzny współpracy między krajami Unii Europejskiej; wymienia państwa strefy Schengen; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryteria kopenhaskie, strefa Schengen</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia zakres współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; wskazuje różnice pomiędzy poszczególnymi dokumentami tworzącymi podstawy prawne Unii Europejskiej; wyjaśnia znaczenie strefy Schengen i strefy euro; przedstawia współpracę Unii Europejskiej z Norwegią i wyjaśnia jej stosunek do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego strefa Schengen i strefa euro nie pokrywa się z krajami Unii Europejskiej; wyjaśnia przyczyny rozszerzania zakresu współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; przedstawia współpracę Unii Europejskiej ze Szwajcarią i wyjaśnia stosunek Szwajcarii do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie Jednolitego Aktu Europejskiego i traktatu z Maastricht; wyjaśnia, dlaczego został zawarty traktat lizboński; wyjaśnia, dlaczego Finlandia starała się o członkostwo w Unii Europejskiej dopiero w latach 90. XX w.
23. Polska droga	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia ruchy polityczne 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia, czy reformy rządu 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia relacje

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

<p>do demokracji 1991–2005</p>	<p>partie w Polsce po 1990 r.;</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia zmiany ustrojowe, które wprowadziła Mała Konstytucja; wymienia reformy rządu Jerzego Buzka; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Sojusz Lewicy Demokratycznej, Unia Demokratyczna, Mała Konstytucja</i>; wie, kim jest Jerzy Buzek 	<p>w Polsce po 1990 r.;</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian na polskiej scenie politycznej po 1990 r.; wyjaśnia, jak chciano zapobiec rozdrobnieniu politycznemu w Polsce; wymienia podstawy prawne, na których opierają się relacje między państwem polskim a kościołami i związkami wyznaniowymi; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Bezpartyjny Blok Wspierania Reform, konkordat, próg wyborczy</i> 	<p>rządów po 1990 r.;</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia przebieg prac nad nową konstytucją; charakteryzuje reformy rządu Jerzego Buzka; przedstawia stosunki wyznaniowe w Polsce; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>recesja, lustracja</i>; wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jan K. Bielecki, Aleksander Kwaśniewski, Leszek Miller, Jan Olszewski, Antoni Macierewicz 	<p>Jerzego Buzka spełniły oczekiwania Polaków;</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia proces podpisania i ratyfikowania konkordatu; ocenia stabilność polskiej sceny politycznej i jej wpływ na funkcjonowanie państwa; wie, kim jest Hanna Suchocka 	<p>między rządem a Prezydentem w Polsce w latach 1991–2005;</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia funkcjonowanie rządów w Polsce w latach 1991–2005, przywołując ich sukcesy i porażki
<p>24. III Rzeczpospolita – konstytucyjne zasady ustrojowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; wymienia prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; wymienia organy władzy ustawodawczej i ich dwie kompetencje; wymienia organy władzy wykonawczej i ich dwie kompetencje; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada suwerenności narodu, zasada trójpodziału</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; wyjaśnia, na czym polegają prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; wymienia przykładowe kompetencje organów władzy ustawodawczej; wymienia podstawowe kompetencje organów władzy wykonawczej; wymienia przykładowe zasady sądownictwa 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej w Polsce z zastosowaniem podziału tych uprawnień; wymienia etapy procesu legislacyjnego; przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce; wymienia zasady sądownictwa w Polsce; wymienia przykładowe uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wzajemne zależności między organami władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz podaje przykłady ich zastosowania; wyjaśnia zasady sądownictwa w Polsce; charakteryzuje pozycję Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu w polskim systemie ustrojowym; zna i wyjaśnia pojęcie <i>konstruktywne votum nieufności</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice w procesie legislacyjnym w zależności od typu ustawy (np. ustawa zwykła i ustawa budżetowa); ocenia skuteczność funkcjonowania Trybunału Stanu

	władzy	w Polsce; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada demokratycznego państwa prawa, zasada pluralizmu politycznego, zasada niezawisłości sędziów</i>	Stanu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>preambuła, proces legislacyjny, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu</i>		
25. Rzeczpospolita samorządna	<ul style="list-style-type: none"> wymienia organy władzy samorządu gminnego i sposób ich powoływania; przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu gminnego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>samorząd terytorialny, domniemanie kompetencji, zadania własne, zadania zlecone, gmina, burmistrz, wójt</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia organy władz samorządu powiatowego i sposób ich powoływania; przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu powiatowego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>powiat, starosta</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia organy władzy samorządu wojewódzkiego i sposób ich powoływania; przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu wojewódzkiego; wymienia źródła finansowania jednostek samorządu terytorialnego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>subwencja, dotacja, marszałek sejmiku wojewódzkiego, sejmik województwa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia podstawy prawne i zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego; wyjaśnia, na jakie zadania jednostki samorządu terytorialnego mogą mieć różne źródła finansowania; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>decentralizacja, zasada pomocniczości</i> 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje proces odwoławczy od decyzji jednostek samorządu terytorialnego; przedstawia działania podejmowane przez samorząd swojej gminy, powiatu i województwa
26. System prawny współczesnej Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; wymienia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>norma prawna, osoba fizyczna, osoba prawna,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice pomiędzy prawem naturalnym a prawem stanowionym; charakteryzuje podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; wymienia najważniejsze zapisy prawa karnego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>własność, służebność, hipoteka, wykroczenie,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie podstawowe terminy związane z naukami prawnymi; przedstawia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; omawia najważniejsze zapisy prawa karnego; zna i wyjaśnia pojęcia: 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje relacje między organami władzy albo organami władzy a obywatelami, które reguluje prawo administracyjne; wyjaśnia różnicę między wykroczeniem, występkiem i zbrodnią; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>odwołanie, wniosek o</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnicę między prawem materialnym a procesowym; analizuje przykładowe pisma z zakresu prawa cywilnego, karnego i administracyjnego (np. pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, decyzję administracyjną)

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	<i>zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych</i>	<i>występek, zbrodnia, odpowiedzialność karna</i>	<i>przysposobienie, obowiązek alimentacyjny</i>	<i>ponowne rozpatrzenie sprawy</i>	
27. Prawa człowieka oraz ich ochrona w Polsce i na świecie	<ul style="list-style-type: none"> definiuje prawa człowieka, wymieniając ich cechy; wymienia przykładowe prawa człowieka, przyporządkowując je do odpowiednich generacji; wymienia polskie dokumenty, w których zawarte są prawa człowieka; wymienia polskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prawa człowieka, trzy generacje praw człowieka, Rzecznik Praw Obywatelskich</i> 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cechy praw człowieka; charakteryzuje trzy generacje praw człowieka; wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka w Europie; wymienia europejskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejski Trybunał Praw Człowieka</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia proces kształtowania się praw człowieka po II wojnie światowej; wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka na świecie; wymienia organy ONZ, zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Rada Praw Człowieka, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Międzynarodowy Trybunał Karny</i>; wie, kim była Eleanor Roosevelt 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia proces kształtowania się praw człowieka do II wojny światowej; porównuje zawartość i rolę dokumentów chroniących prawa człowieka; przedstawia proces postępowania obywatela polskiego, który oskarża instytucje państwowe o złamanie praw człowieka (rozpatruje wszystkie możliwości odwoławcze); wyjaśnia, które prawa człowieka i w jakich okolicznościach mogą być ograniczone 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, które prawa człowieka są negatywne, a które pozytywne; wyjaśnia, w przypadku których praw człowieka obywatel może dochodzić swych praw; ocenia skuteczność decyzji lub wyroków różnych instytucji chroniących prawa człowieka
28. Rozliczenie dziedzictwa PRL po 1989 r.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia sposoby upamiętnienia żołnierzy podziemia niepodległościowego i osób represjonowanych w okresie PRL-u; zna i wyjaśnia pojęcie <i>rehabilitacja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia działania podejmowane przez polskie władze w celu rozliczenia postępowania władz PRL-u; wyjaśnia, dlaczego było trudno uzyskać wyroki skazujące w procesach autorów stanu wojennego 	<ul style="list-style-type: none"> omawia różne formy działalności Instytutu Pamięci Narodowej; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Pamięci Narodowej, Rzecznik Interesu Publicznego, status osoby pokrzywdzonej</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia problemy związane z przeprowadzeniem procesu lustracji; zna i wyjaśnia pojęcie <i>kłamstwo lustracyjne</i> 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje proces rozliczenia władz komunistycznych w Polsce z podobnymi procesami w innych były państwach komunistycznych; ocenia, czy można było proces dekomunizacji

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		i w sprawie użycia broni w kopalni „Wujek”			przeprowadzić lepiej i uzasadnia swoje stanowisko
29. Polska droga do NATO i Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> wymienia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; podaje przykładowe przyczyny, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; zna i wyjaśnia pojęcie <i>traktat akcesyjny</i> 	<ul style="list-style-type: none"> omawia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; wyjaśnia, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; zna i wyjaśnia pojęcie <i>Partnerstwo dla Pokoju</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia współpracę Polski z innymi krajami regionu w celu wstąpienia do NATO i Unii Europejskiej; charakteryzuje relacje polsko-niemieckie w latach 90. XX w.; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Trójkąt Weimarski, Trójkąt Wyszehradzki / Grupa Wyszehradzka</i> 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje stosunki polsko-rosyjskiej w latach 90. XX w.; przedstawia aktywność Polski w rejonie Europy Środkowej w latach 90. XX w.; wyjaśnia, jakie czynniki wpływały na relacje Polski z innymi państwami 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia działania Polaków w ramach Partnerstwa dla Pokoju; porównuje argumenty euroentuzjastów i eurosceptyków w czasie starania się Polski o członkostwo w Unii Europejskiej
IV. ŚWIAT I POLSKA W PIERWSZYCH DWÓCH DEKADACH XXI W.					
30. Świat na początku XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki, które wpływają na pozycję Chin na początku XXI w.; wymienia przykładowe skutki globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia pozycję Chin na początku XXI w.; przedstawia skutki globalizacji; wymienia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>COVID-19, SARS-CoV-2, pandemia</i> 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację w Korei Północnej na początku XXI w.; przedstawia skutki Arabskiej Wiosny; przedstawia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; zna i wyjaśnia pojęcie <i>Arabska Wiosna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia skutki kryzysu finansowego z początku XXI w.; wyjaśnia przyczyny Arabskiej Wiosny 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia skutki pandemii COVID-19 dla życia społecznego; ocenia wpływ Arabskiej Wiosny na stabilizację w rejonie Bliskiego Wschodu
31. Wojna z terroryzmem w XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różne nurty terroryzmu w XXI w. wymienia przykładowe zamachy terrorystyczne w XXI w. i ich konsekwencje; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>terroryzm, World Trade</i> 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje różne nurty terroryzmu w XXI w. omawia interwencję wojsk koalicji w Afganistanie; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Al-Kaida, talibowie,</i> wie, kim były / są 	<ul style="list-style-type: none"> omawia interwencję wojsk koalicji w Iraku; charakteryzuje działalność Państwa Islamskiego; przedstawia znaczenie Stanów Zjednoczonych w wojnie z terroryzmem; 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia udział Polaków w walkach w Afganistanie i Iraku; wyjaśnia związek między zamachami terrorystycznymi w Europie a wojną z terroryzmem na 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia skuteczność interwencji wojsk koalicji w Afganistanie i Iraku; przedstawia rolę i dążenia Kurdów w trakcie wojny z terroryzmem

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	<i>Center</i>	wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Osama bin Laden, George W. Bush	<ul style="list-style-type: none"> • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, Państwo Islamskie</i> 	Bliskim Wschodzie; <ul style="list-style-type: none"> • wymienia skutki wojny z terroryzmem dla państw muzułmańskich, Stanów Zjednoczonych i Europy 	
32. Unia Europejska w XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia organy władzy Unii Europejskiej i ich przykładowe uprawnienia; • wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; • wymienia przykładowe działania Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Przewodniczący Rady Europejskiej, Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, lockdown</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia dokumenty unijne zawarte na początku XXI w. i ich główne założenia; • wyjaśnia przyczyny kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; • charakteryzuje politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, traktat nicejski, traktat lizboński, tarcza antykryzysowa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia koncepcje integracji Europy; • przedstawia postawy państw Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego; • wymienia przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Stany Zjednoczone Europy, Europa Ojczyzn, Europa wielu prędkości</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje koncepcje integracji Europy; • charakteryzuje przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; • ocenia politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; • wyjaśnia wpływ problemów, z którymi mierzy się Unia Europejska, na jej funkcjonowanie i pozycję w niej poszczególnych państw 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia koncepcje integracji europejskiej pod kątem korzyści, które niosą one ze sobą dla poszczególnych grup państw członkowskich; • przedstawia możliwości działania obywateli państw członkowskich w ramach Unii Europejskiej
33. Rosja i jej ekspansja w XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny w Czeczenii; • wymienia przyczyny i skutki konfliktu w Gruzji; • wymienia przyczyny wojny w Ukrainie; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Euromajdan</i>; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia sytuację w Gruzji; • przedstawia przebieg wojny w Ukrainie; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: <i>Dżochar Dudajew, Achmat Kadyrow, Ramzan Kadyrow</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia, w jaki sposób przywódcy Rosji dążą do wzmocnienia władzy; • przedstawia proces aneksji Krymu; • przedstawia stosunek państw środkowoeuropejskich do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; • charakteryzuje różne 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia możliwości działania opozycji w Rosji; • wyjaśnia wpływ różnych form prowadzenia wojny przez Rosję na sytuację w Europie; • wyjaśnia, od czego zależy polityka Rosji wobec Ukrainy; • przedstawia stosunek państw 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia działalność „Memoriału” jako organizacji opozycyjnej w Rosji

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	Władimir Putin, Wołodimir Zełenski		<p>formy prowadzenia wojny przez Rosję;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna i wyjaśnia pojęcia: „zielone ludziki”, wojna hybrydowa, szantaż gazowy; • wie, kim był Borys Jelcyn 	<p>zachodnioeuropejskich i Stanów Zjednoczonych do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna i wyjaśnia pojęcie <i>kolonia karna</i>; • wie, kim jest Wiktor Janukowycz 	
34. Polska na początku XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykładowe sukcesy i porażki poszczególnych rządów na początku XXI w.; • wymienia główne partie polityczne działające w Polsce na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Platforma Obywatelska, Prawo i Sprawiedliwość, Zjednoczona Prawica</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne założenia poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej; • wymienia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>postkomunizm, kohabitacja polityczna, dług publiczny</i>; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Kazimierz Marcinkiewicz, Bronisław Komorowski, Andrzej Duda 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje polską scenę polityczną na początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Liga Polskich Rodzin, Samoobrona, katastrofa smoleńska</i>; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Donald Tusk, Andrzej Lepper 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jak afery, do których dochodziło za poszczególnych rządów, wpływały na ich ocenę przez społeczeństwo; • ocenia realizację założeń poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia działania wybranego przez siebie rządu z początku XXI w. w polityce wewnętrznej i zagranicznej oraz ocenia je pod kątem rozwoju wewnętrznego Polski i jej racji stanu
35. Polonia i Polacy na świecie	<ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie skupiska Polaków i Polonii po II wojnie światowej; • wymienia przyczyny emigracji z Polski po II wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykładowe instytucje polskie działające na emigracji; • przedstawia znaczenie organizacji tworzonych przez Polaków na emigracji dla podtrzymywania polskości i rozwoju kultury polskiej; 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę, jaką odgrywały instytucje emigracyjne po II wojnie światowej; • przedstawia podstawy prawne i możliwości działania polskich władz emigracyjnych; • zna i wyjaśnia pojęcia: 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację Polaków w ZSRS i byłych republikach radzieckich; • wyjaśnia, w jaki sposób rząd polski wspiera Polaków na terenie byłego ZSRS; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Karta Polaka</i>; • wie, jestAndżelika Borys 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia działania organizacjipolonijnych funkcjonujących w różnych państwach (np. Kongres Polonii Amerykańskiej w Stanach Zjednoczonych czy Związek Polaków w Niemczech)

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		<ul style="list-style-type: none"> • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Instytut Józefa Piłsudskiego, Maisons-Laffitte, Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jerzy Giedroyc, Jan Nowak Jeziorański 	<p><i>depozytariusz, miesięcznik „Kultura”</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Edward Raczyński, August Zaleski, Ryszard Kaczorowski, Władysław Anders 		
<p>36. Zmiany kulturowe w świecie końca XX w. i początku XXI w.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zalety i wady polityki wielokulturowości; • wymienia główne płaszczyzny współczesnych sporów światopoglądowych; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>polityka wielokulturowości</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zalety i wady polityki wielokulturowości; • przedstawia znaczenie dziedzictwa kulturalnego dla współczesnej kultury; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>segregacja rasowa, dziedzictwo kulturowe</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia założenia polityki wielokulturowości; • wyjaśnia, jakie znaczenie ma obecnie postawa tolerancji i w czym się ona przejawia; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>poprawność polityczna, asymilacja, tolerancja, dyskryminacja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia korzyści i zagrożenia płynące z polityki wielokulturowości; • porównuje główne argumenty współczesnych sporów światopoglądowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób zmiany kulturowe końca XX i początku XXI w. znajdują odzwierciedlenie w tekstach kultury z tego okresu
<p>37. Społeczeństwo cyfrowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna definicję społeczeństwa cyfrowego / społeczeństwa informacyjnego; • wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo cyfrowe, społeczeństwo informacyjne</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny rozwoju komunikacji cyfrowej; • charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sieciologizm, fake newsy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na gospodarkę, edukację; • charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla społeczeństwa; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wykluczenie cyfrowe, dezinformacja, bańka filtrująca</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na kulturę; • wyjaśnia, w jaki sposób można nadużywać wolności słowa w Internecie, i przedstawia działania zapobiegające temu zjawisku; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>netykieta</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy we współczesnym świecie można funkcjonować bez korzystania z mediów społecznościowych

<p>38. Media jako czwarta władza</p>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia typy komunikacji społecznej; wymienia środki masowego przekazu; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>komunikacja społeczna, mass media</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; wymienia funkcje środków masowego przekazu; wymienia prawa mediów 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; charakteryzuje funkcje środków masowego przekazu; wymienia obowiązki mediów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego środki masowego przekazu określa się jako czwartą władzę; wymienia prawa i obowiązki pracowników mediów 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady pełnienia przez media funkcji czwartej władzy na podstawie publicystyki, literatury czy filmu
<p>39. Nasza przyszłość</p>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe działania Polski w polityce zagranicznej; wymienia przykładowe działania wojsk polskich w ramach NATO; wymienia przyczyny kryzysu demograficznego; wymienia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryzys demograficzny, ocieplenie klimatu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia działania Polski w polityce zagranicznej; przedstawia działania wojsk polskich w ramach NATO; przedstawia sposoby przewyciężenia kryzysu demograficznego; przedstawia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; wyjaśnia przyczyny kryzysu demograficznego; przedstawia podejmowane przez państwa próby zahamowania zachodzących zmian klimatycznych; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>geopolityka, protokół z Kioto</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; charakteryzuje działania podjęte przez Polskę w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego; ocenia skuteczność podejmowanych przez państwa prób zahamowania zachodzących zmian klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia działania zmierzające do rozwiązania problemów przedstawionych w rozdziale (demografia, zmiany klimatyczne) w swoim regionie